

Kai Kupiškyje klestėjo pramonė

Pramoninis Kupiškio peizažas.

Ekskursija „Pramoninis Kupiškis“, kurią lapkričio 22 dieną surengė Kupiškio r. turizmo ir verslo informacijos centras ir Kupiškio viešoji biblioteka, sutraukė nemažai žmonių. Vieni čia atėjo iš smalsumo ir noro pažinti Kupiškį, kitus paakino dalyvauti ekskursijoje sentimentai, nes kažkada jų darbinė veikla buvo susijusi su įmonėmis, kurios jau tapo istorija.

Tokios ekskursijos kurį laiką vyksta Panevėžyje, Vilniuje, Kaune, Šiauliuose ir kitur. Tai nusprašta pabandyti ir Kupiškyje.

Kupiškio viešosios bibliotekos darbuotojas Minijus Pučėta apžvelgė Kupiškio pramonės raidą, priminė, kad kupiškėnai galėjo didžiuotis savo pramone ir jos pasiekimais.

Buvęs AB „Simega“ generalinis direktorius Rimgaudas Muntrimas ir buvęs UAB „Ochoco Lumber“ generalinio direktoriaus pavaduotojas Vingaudas Šarmaitis supažindino su šių dviejų Kupiškio įmonių įdomybėmis, istoriniais faktais.

Banquolė
ALEKNIENĖ-ANDRIJAUSKĖ

SILIKATINĖS PLYTOS ISTORIJA

Ekskursijos dalyviai nuo Kupiškio r. turizmo ir verslo informacijos centro pėstute patraukė prie buvusios Kupiškio statybinių medžiagų gamyklos, kuri vėliau buvo tapusi AB „Simega“, administracinių patalpų.

Šiuo metu trijų aukštų pagrindinis

administracinis pastatas stovi beveik tuščias. Dabar čia veikiančios AB „Dastros medis“ administracijai užtenka dalies kabinetų pirmame aukšte.

Apie statybinių medžiagų gamyklą ir jos plėtrą Kupiškyje R. Muntrimas papasakojo buvusioje aktų salėje. Išsipūtęs vietomis parketas, nušiuosios kėdės pasienyje, sustumti į vidurį seni stalai bylojo, kad laikas čia sustingęs daugiau nei tris dešimtmečius. Bet elektra yra. Šiokia tokia vilties kibirkštėlė, kad ši vieta dar nevisiškai užmiršta.

R. Muntrimas sakė, kad pokario metais Kupiškyje pradėjusi veikti plytų gamykla turėjo nedidelę dviejų aukštų kontorą. Plečiantis gamybai ji nebetiko šioms funkcijoms atlikti, tad priimtas sprendimas statyti naują administracinį pastatą. Nebuvo lengva tai išpildyti, bet galų gale naujas administracinis pastatas iškilo.

„Išsamiai ne kartą esu apie tai pasakojęs, dabar nebesikartosiu. Džiugu, kad šis pastatas pasitarnavo pagal paskirtį du dešimtmečius. Bėga laikas, daug kas keičiasi ir dabartinei čia veikiančiai įmonei nebereikia tokio didelio pastato administracijai. Ankstesniais metais ši aktų salė buvo darbuotojų susirinkimų vieta, čia būdavo priimami į rajoną atvažiuavę svečiai, vykdavo kultūros renginiai.

Kupiškio statybinių medžiagų gamykla buvo šešta silikatinių plytų gamykla Lietuvoje. Anuomet šalyje trūko silikatinių plytų. Jų reikėjo statyti kaime namams, fermoms. Kupiškio miesto plėtra irgi iš dalies susijusi su šios gamyklos produkcija. Plytos iš čia tiekios į įvairias Lietuvos vietas. Teko jų prikrauti vagonus į Kazachstaną, Kaliningradą“, – pasakojo buvęs gamyklos direktorius.

Nukelta į 6 p.

Trijų aukštų buvusios Kupiškio statybinių medžiagų gamyklos administracinis pastatas tebestovi. Autorės nuotraukos

Didės vietinė rinkliava

Atkelta iš 1 p.

Pasak A. Valintėlio, gyventojai ir toliau galės nemokamai vežti atliekas į didelių gabaritų, žaliųjų atliekų surinkimo aikšteles, nes tas mokestis jau bus įskaičiuotas į rinkliavos mokestį.

„Gyventojams nereikia mokėti tik už rūšiuojamas pakuočių atliekas ir kitas atliekas, už kurias yra atsakingos gamintojų ir importuotojų organizacijos, pvz., elektros ir elektroninės įrangos atliekos. Už jas sumokama perkant prekes. Tai reiškia, kad mažiau mokėtų gyventojai, jei geriau rūšiuotų. Deja, žmonių sąmoningumo dar stinga. Tągi visi sumokame ir už tuos, kurie nerūšiuoja. Pagal Atliekų įstatymą, tai yra solidarumo mokestis“, – sakė J. Pu-

janauskienė ir pridūrė, kad sąlygos rūšiuoti gyventojams sudaromos.

Antai netrukus bus pradėtos rinkti maisto atliekos iš individualių valdų Kupiškio mieste.

A. Valintėlis priminė, kad atliekos tvarkomos vadovaujantis principu, kad teršėjas moka. Gyventojai dar neretai klausia, ar verta rūšiuoti. Kai kam kyla įtarimų, kad rūšiuotos ir nerūšiuotos atliekos suverčiamos į vieną krūvą. Galys patvirtinti, kad rūšiuotas pakuočių atliekas surenka specialus transportas. Galima dalį išlaidų gyventojams atsiimti ir nunešus butelius į taromatus.

Pašnekovai atkreipė dėmesį į dar vieną pasikeitimą. Dabar Vyriausybės nutarimu aiškiai reglamentuotos trys nekilnojamojo turto objektų kategorijos, kurioms taikomas rinkliavos mokestis ne pagal plotą, bet pagal vieneta. Tai sandėliavimo, fermų ir kitos ūkinės paskirties patalpos.

Kitiems nekilnojamojo turto objek-

tams išlieka tas pats ploto parametras.

„Mes neturime pavyzdžių, kaip kiti rajonai taiko regionines kainas. Pasvalio, Biržų rajonai anksčiau nustatytus vietinės rinkliavos dydžius kasmet peržiūri ir keičia atsižvelgdamai į tai, kas pabrango per tą laikotarpį. Mes rinkliavos dydžio nekeitėme jau pusantrų metų.

Kaip minėta, šiemet komunalininkams užteks dabar mokamos rinkliavos, o ateityje ta kaina, atsižvelgiant į regioninę kainą, nepadengs visų sąnaudų ir išlaidų, kurias jie patiria išveždami ir tvarkydami atliekas, todėl mes priversti tą kainą truputį didinti nuo 2025 metų sausio 1 dienos.

Tai spręs rajono Taryba. Prieš tai šis klausimas bus svarstomas ir Tarybos komitetuose, kurie viešai transliuojami. Naują tvarką, jos metodiką komentuos ją kūrę specialistai“, – kalbėjo administracijos direktorius.

Kai Kupiškyje klestėjo pramonė

Atkelta iš 4 p.

Pasak jo, paprastai nusipirkti plytų kiekvienas jų norintis žmogus negalėjo. Reikėjo gauti paskyrą, kiek plytų gali įsigyti. Plytų realizacija buvo griežtai kontroliuojama per tuometinę organizaciją „Lietstatybtiekimas“.

Ekskursijos dalyviai domėjosi, kokie toje gamykloje veikė cechai. R. Muntrimas papasakojo, kad veikė du cechai – plytų ir kalkių gamybos. Kalkės buvo rišamosi medžiaga. Silikatinei plytai pagaminti, be kalkių, dar reikėjo ir smėlio. Plytų gamybai smėlis vežtas iš Vizgiūnų smėlio karjero. Vėliau smėlio išteklių atrasti Anykščių rajone. Gamykla ir iš ten kurį laiką vežė smėlį, kol baigė savo veiklą.

Kalkės vežtos iš Akmenės. Vėliau ir pati gamykla jų pasigaminavo. Lėvens slėnyje randamas kalkakmenis netiko silikatinių plytų gamybai.

Pirma silikatine plyta Kupiškio statybinių medžiagų gamykloje pagaminta 1969 metais.

Kai kuriuos ekskursijos dalyviams suabejojus dėl datos, nes „Kupiškėnų enciklopedijoje“ matė kita datą. R. Muntrimas paaiškino, kad 1966 metais buvo to meto valdžios nutarimas šią Kupiškio gamyklą iš statybinių medžiagų pramonės pavaldumo perduoti Respublikiniam tarpkolūkinėms organizacijoms susivienijimui. Ši data sutampa su gamyklos rekonstrukcijos ir jos pritaikymo silikatiniams plytomis gaminti pradžia.

„Darbuotojų gamykloje daugėjo. Daugiausia buvo aptarnavimo srities darbuotojų, o ne tiesiogiai gamyboje dirbančių žmonių. Mat gaminant silikatines plytas įrenginiai dėl smėlio,

Buvusios UAB „Ochoco Lumber“ įmonės pastatų fone Vingaudas Šarmaitis (dešinėje), čia dirbęs vadovaujant darbą nuo pat įmonės atsiradimo laikų, prisiminė svarbiausius faktus iš jos istorijos.

dulkių greitai nusidėdėdavo ir nuolat juos reikėdavo remontuoti. Darbininkai anuomet net šmaikštavo, kad nieko nėra amžinesnio už remontą“, – sakė buvęs gamyklos direktorius.

ČIA GIMĖ IR MENO KŪRINIAI

Jis papasakojo, kad Kupiškio statybinių medžiagų gamykloje savo dirbtuves buvo įsirengęs menininkas Henrikas Orakauskas. Tai buvo suderinta su rajono valdžia. Jam reikėjo sąlygų dirbti su metalu, jį lankstyti, kaitinti. Menininkas yra padovanojęs savo darbų ir gamyklai. Kieme stovi jo sukurtas arklukas. Aktų salės fojė puošia skulptūrinė kompozicija. Taip pat yra vienas įspūdingas darbas – varyje iškalta ir įrėmintą senovinių kupiškėnų vestuvių kompozicija. Šis darbas tebėra viename iš AB „Dastros medis“ kabinetu. Šios įmonės direktorius norėtų tą darbą atiduoti kokiam nors rajono kultūros įstaigai, bet kol kas niekas neatsiūkia.

Ekskursijoje dalyvavęs Kupiškio viešosios bibliotekos direktorius Algirdas Venckus sakė, kad dar nerandama vietos, kur tas kū-

rinytas galėtų būti.

Šio kūrinio ekskursijos dalyviai šį kartą nepamatė, bet kitas čia pamintas kompozicijas galėjo apžiūrėti. Taip pat jie pasižvalgė po AB „Dastros medis“ gamybines patalpas ir pamatė, kaip gaminamos medinės dekoratyvinės tvorelės.

LANKĖSI IR PREZIDENTAS

Iš čia visi patraukė prie buvusios UAB „Ochoco Lumber“ pastatų, kuriuos dabar valdo Černiaus grupė. Į jų vidų ekskursantai neužsuko.

R. Muntrimas papasakojo, kad šios patalpos irgi priklausė jo vadovaujama gamyklai. Čia turėjo būti pradėta silikatbetonio gamyba, vėliau perprojektuota į dujų silikato gamybą, bet viskas užgeso. Jį gamino baltarusiai. Pasvarčius nutarta tos gamybos nebeplėtoti. Vėliau pereita prie akilbetonio gamybos. Ji gana sudėtinga. Šiai statybinei medžiagai gaminti reikia labai geros kokybės kalkių. Tokių neturėta. Taigi iš šios gamybos būtų nieko gero neišėjo. Situaciją išgelbėjo nepriklausomybė ir amerikiečių investicijos. Gamykla turėjo grąžinti bankui naujo cecho statybos imtą kreditą.

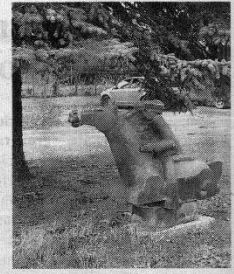
V. Šarmaitis papasakojo, kad amerikiečiai investuotojai atsirado 1994 metų kovą. Tuomet ir prasidėjo šios įmonės įrengimo pradžia. Pirmiausia įrenginėtas biuras.

„Aš dirbau nuo pat „Ochoco Lumber“ kūrimosi Kupiškyje pradžios. Iš pradžių buvau apsaugos vadovas. Biurą pradėtos įrenginėti norvegai. Įmonė gyvavo beveik penkiolika metų.

Kodėl amerikiečiai nusprendė kurti įmonę Lietuvoje? Iš jų esu girdėjęs pasakojimą, kad tuo metu Jungtinėse Amerikos Valstijose

Henrikas Orakauskas gamykloje turėjo dirbtuves ir yra padovanojęs keletą skulptūrų. Bangulės Aleknieienės-Andrijauskės nuotraukos

(JAV) labai apribotas miškų kirtimas, buvo daug visokių reikalavimų norintiems nukirsti medį. Be to, juos domino mediena iš Rusijos, iš Sibiro, pasižyminti gera kokybe. Jie iš ten pirkė eglinę, pušinę medieną. Būdavo šiek tiek ir maumedžio.

Taigi įmonė Lietuvoje pradėjo kurtis pačių amerikiečių ir kai kurių privačių Lietuvos asmenų iniciatyva. Iš pradžių norėta kurtis Klaipėdoje, bet visgi pasirinktas Kupiškis. Šalia einantis geležinkelis irgi tam turėjo įtakos. Juo gabentos žaliavos ir produkcija.

Iš AB „Simega“ įsigyti ne tik pastatai, bet ir 13,7 ha žemės. Gamyba prasidėjo 1995 metų spalį. Vykio medienos rūšiavimas, džiovinimas, obliavimas. Tai buvo statybinė mediena. Per 90 proc. jos grįždavo į JAV, į pagrindinę įmonę Oregono valstijoje. Augo gamybos mastas. Medinos eksportuota ir į Japoniją“, – pasakojo buvęs vienas iš jos vadovų.

Jis dar prisiminė, kad įmonėje dirbo 145–165 darbuotojai. Gamybos procesas buvo labai imlus energijai. Iš „Simegos“ pirkdavo garą medienai džiovinti ir ją ap rūpindavo medienos skiedromis. Tos skiedros buvo tikras galvos skausmas. Tiek sudeginti, kiek jų gaudavo, „Simega“ nepajėgė. Pasak R. Muntrimo, buvo net juokaujama, kad jei nesudeginsime, tai reikės suvalgyti. Teko tas drožles užkasti ir Vizgiūnuose, ir kitur, kol galų gale jos pradėtos presuoti ir vežti į Akmenės cemento gamyklą.

Prisiminta, kad amerikiečių įmonė išsiskyrė vakarietiška darbo kultūra, gerais atlyginimais. Didelis dėmesys skirtas darbų saugai. Nors lėtpjūvės įrenginiai nebuvo

patys naujausi, daugiausia įsigyti aukcionuose iš JAV bankrutuojančių lėtpjūvių, bet veikė patikimai.

Įmonėje lankėsi ir keletas Seimo narių. Net du kartus ten sveičiavo prezidentas Valdas Adamkus. R. Muntrimas prisiminė, kad ir prezidentas Algirdas Brazauskas buvo prisidėjęs, kad amerikiečiai būtų Kupiškyje įkurti savo įmonė.

UAB „Ochoco Lumber“ gyvavimo pabaiga susijusi su 2008 metų ekonomine krize. Ši krizė JAV prasidėjo dar anksčiau. Stoją statybų sektorius, tos medienos nebereikėjo. Vėliau labai sumažėjo ir medienos tiekimas iš Rusijos. Taip ir baigėsi Kupiškyje šios įmonės gyvavimas.

DIDŽIAUSIA INVESTICIJA RAJONE

V. Šarmaitis papasakojo, kad amerikiečių įmonė savo veiklos metais užsiėmė ir labdaringa veikla. Jos prioritetas buvo žmonės su negalia ir vaikai. Maždaug 2005 metais Lietuvoje įkurti Amerikos prekybos ir amatų rūmai. Vienas šios organizacijos kūrėjų buvo UAB „Ochoco Lumber“ direktorius John Rowell.

Pasak V. Šarmaitio, UAB „Ochoco Lumber“ buvo 100-tuke didžiausių Lietuvos įmonių. Pirminė investicija siekė 5 mln. litų, o per beveik penkiolika metų investicijos – apie 20 mln. litų. Planuota statyti miestelį įmonės darbininkams, bet tai liko neįgyvendinta.

Taigi įdomi pramonės istorija Kupiškyje. Šiandien, deja, anot ekskursijos dalyvių, galima tik pasvajoti apie tokią Kupiškio sėkmę. Džiugu nebent dėl to, kad pramonės klestėjimo laikus menantys pastatai galutinai neapleisti, kad ten dar vyksta veiksmas.

Rimgaudui Muntrimui (kairėje) ir Vingaudui Šarmaitiui pasibaigus ekskursijai įteiktos Kupiškio r. turizmo ir verslo informacijos centro dovanėlės.